

11. SINIF TARİH DERSİ

1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAV PROVASI · PUANLAMA ANAHTARI

Senaryo 3 · Kitapçık B · Sezgi Empati Educational Assessments · www.sanalsinav.com

1. TAR.11.1.1 · Osmanlı Devleti'nin 1683-1789 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerini sonuçları açısından değerlendirebilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Azak'ın geri alındığını ya da kuşatılan Rus ordusunun antlaşmayı kabul etmek zorunda kaldığını kanıt olarak yazar.	3
b)	Kuşatılan Rus ordusunun ve çarın tamamen etkisiz bırakılabilecekken serbest kaldığını belirtir.	2
b)	Rusya'nın sonraki dönemde güçlenerek Osmanlı'ya büyük kayıplar verdirdiğini (ör. 1768-1774 savaşı, Küçük Kaynarca, Kırım'ın kaybı ya da Azak'ın 1739'da yeniden Rusya'ya bırakılması) belirterek gerekçelendirir.	3
c)	Kısa vadede Azak'ın geri alınmasıyla başarı sağlandığını belirtir.	2
c)	Uzun vadede Rus tehdidinin ortadan kalkmadığını, Rusya'nın yeniden güçlendiğini belirtir.	2
c)	Kısa ve uzun vadeli sonuçları tartarak tutarlı bir tercih ortaya koyar (A'ya, B'ye ya da iki görüşün birlikte geçerli olduğuna ilişkin gerekçeli tercihlerin hepsi kabul edilir).	3

a) Örnek cevap: Kuşatılan Rus ordusu antlaşmayı kabul etmek zorunda kalmış, Azak geri alınmıştır.

b) Örnek cevap: Kuşatılan Rus ordusu ve çar tamamen etkisiz hâle getirilebilirdi ama serbest kaldı. Güçlenen Rusya 1768-1774 savaşında Osmanlı'yı yendi ve Küçük Kaynarca ile Kırım'ı Osmanlı'dan kopardı.

c) Örnek cevap: Kısa vadede Prut bir başarıdır, çünkü Azak geri alınmıştır. Uzun vadede ise Rus tehdidi ortadan kalkmamış, Rusya yeniden güçlenmiştir. Kazanılan başarı kalıcı olmadığı için B'nin görüşüne daha yakınlı.

Sık hatalar: Prut'u Osmanlı'nın yenildiği bir savaş sanmak; c maddesinde kısa ve uzun vadeyi ayırmadan yalnızca taraf seçmek; Kanıt yerine tarihinin cümlesini tekrar etmek

2. TAR.11.1.1 · Osmanlı Devleti'nin 1683-1789 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerini sonuçları açısından değerlendirebilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	II. maddeyi belirler.	2
a)	Ortodokslarla ilgili söz hakkının Rusya'ya Osmanlı tebaası olan Ortodoksları bahane ederek iç işlere karışma imkânı verdiğini açıklar.	4
b)	Bağımsızlığın Kırım'ı Osmanlı'dan koparıp Rusya'nın Kırım'ı topraklarına katmasını kolaylaştırdığını açıklar.	4
b)	Osmanlı Devleti'nin ilk kez halkının çoğu Türk ve Müslüman olan bir toprağı kaybettiğini ya da Karadeniz'deki üstünlüğünü yitirdiğini belirterek sonucun önemini değerlendirir.	3
c)	Osmanlı Devleti'nin ilk kez savaş tazminatı ödediğini ya da tazminatın zaten sıkıntıdaki hazineye ağır yük getirdiğini belirtir.	2

a) Örnek cevap: II. madde. Rusya, Ortodokslarla ilgili konularda söz hakkı kazandığı için Osmanlı'nın Ortodoks tebaasını bahane ederek iç işlere karışabilecekti.

b) Örnek cevap: Bağımsız kalan Kırım Osmanlı'dan koptu, Rusya 1783'te Kırım'ı kolayca topraklarına kattı. Böylece Osmanlı ilk kez halkının çoğu Türk ve Müslüman olan bir toprağı kaybetti; Karadeniz'deki üstünlüğü de sarsıldı.

c) Örnek cevap: Osmanlı ilk kez savaş tazminatı ödedi; bu da sıkıntıdaki hazineye ağır yük getirdi.

Sık hatalar: Kırım'ın bu antlaşmayla doğrudan Rusya'ya verildiğini yazmak; Halifelik ifadesini Osmanlı'nın Kırım üzerindeki siyasi egemenliğinin sürdüğü biçiminde yorumlamak

3. TAR.11.1.2 · Lale Devri'nde Osmanlı devlet ve toplum hayatında meydana gelen değişimi tarihsel bağlamı içerisinde yorumlayabilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Dinî metinlerin basılmasına toplumda ya da ulema arasında karşı çıkanlar bulunduğunu belirtir.	3
a)	El yazması kitap üreten hattat ve müstensihlerin geçim kaygısı ya da tepkilerden kaçınma isteği gibi bir gerekçeyle kısıtlamanın tepkileri önlemeye yönelik olduğunu açıklar.	5
b)	Tercüme heyeti, kütüphaneler, çiçek aşısı, Tulumbacı Ocağı ya da kâğıt, kumaş, çini imalathaneleri gibi bir yeniliği yazar.	2
b)	Seçtiği yeniliğin bilim, sağlık, kültür ya da ekonomi alanındaki bir ihtiyaca yönelik olduğunu belirterek görüşü destekler.	5

a) Örnek cevap: Dinî kitapların basılmasına toplumda ve ulema arasında karşı çıkanlar vardı; el yazması kitapla geçinen hattatlar da işlerini kaybetmekten korkuyordu. Kısıtlama bu tepkileri önlemek için konuldu.

b) Örnek cevap: Arapça ve Farsça önemli eserleri Türkçeye çevirmek için tercüme heyeti kuruldu. Bu, dönemde bilgi ve kültür alanında da ciddi çalışmalar yapıldığını gösterir.

Sık hatalar: Kısıtlamayı matbaanın tamamen yasaklandığı biçiminde anlamak; b maddesinde yine matbaayı örnek vermek

4. TAR.11.1.2 · Lale Devri'nde Osmanlı devlet ve toplum hayatında meydana gelen değişimi tarihsel bağlamı içerisinde yorumlayabilme · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Sadabad gibi köşkler, lale ve helva sohbetleri gibi eğlenceler ya da gösterişli yaşam ve israf gibi bir kanıt yazar.	3
b)	Avrupa'ya geçici elçi gönderilmesi, matbaanın kurulması, mimaride Batı etkisi, çiçek aşısı ya da kumaş, çini, kâğıt imalathaneleri gibi kanıtlardan birini yazar.	2
b)	Bu kanıtlardan farklı ikinci bir kanıt yazar.	2
c)	Değişimi Pasarofça sonrası barış ortamı ve Avrupa'yı tanıma ihtiyacıyla ilişkilendirir.	3
c)	Yeniliklerin saray çevresi ve İstanbul ile sınırlı kaldığını, halkın ekonomik sıkıntısıyla birleşen israfın tepki doğurduğunu belirtir.	2
c)	Dönemin hem israfı hem de Batı'ya yönelik ilk yenilik çabalarını içerdiği biçiminde gerekçeli bir yorum yapar (bir görüşü ağır basan ama ötekini de dikkate alan yorumlar da kabul edilir).	3

a) Örnek cevap: Kâğıthane'de Sadabad gibi köşkler yapılmış, lale bahçelerinde eğlenceler düzenlenmiştir.

b) Örnek cevap: Paris'e Yirmisekiz Mehmed Çelebi gönderilmiştir; İbrahim Müteferrika matbaası kurulmuştur.

c) Örnek cevap: Pasarofça'dan sonraki barış ortamında devlet Avrupa'yı tanımak istemiş, Batı'dan yararlanan ilk yenilikleri yapmıştır. Ancak bu yenilikler saray çevresi ve İstanbul ile sınırlı kalmış; halk ekonomik sıkıntı içindeyken yapılan eğlenceler israf olarak görülüp tepki doğurmuştur. Bu yüzden dönem hem israfı hem de Batı'ya yönelik ilk yenilik çabalarını içerir; iki görüş birbirini tamamlar.

Sık hatalar: Kanıt yerine görüşü başka sözcüklerle tekrar etmek; c maddesinde bağlam (barış ortamı, sınırlı etki) kurmadan yalnızca taraf tutmak

5. TAR.11.1.3 · 1755 Lizbon ve 1766 İstanbul depremlerini ortaya çıkardığı etkiler bakımından karşılaştırabilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Binaların sarsıntı sırasında yıkılmasını önlemek, depreme dayanıklı yapı üretmek amacını belirtir.	4
b)	Benzerlik olarak iki şehirde de yeniden yapım ve onarımın devletin öncülüğünde yapıldığını ya da yıkılan önemli yapıların yeniden yapıldığını belirtir.	3
b)	Farklılık olarak Lizbon'da şehir merkezinin yeni bir planla baştan kurulduğunu ve yeni bir yapı tekniği kullanıldığını, İstanbul'da ise hasarlı yapıların onarılıp bazılarının yeniden yapıldığını belirtir.	3

a) Örnek cevap: Duvarların içindeki ahşap iskelet sarsıntıda binanın yıkılmasını önler; amaç depreme dayanıklı bina yapmaktır.

b) Örnek cevap: Benzerlik: İki şehirde de yeniden yapımı devlet yönetmiştir. Farklılık: Lizbon'da şehir merkezi geniş caddelerle planlı olarak yeniden kurulmuş ve yeni bir yapı tekniği kullanılmıştır; İstanbul'da ise hasar gören yapılar onarılmış, Fatih Camii yeniden yapılmıştır.

Sık hatalar: Benzerlik ve farklılığı aynı şehre ait bilgilerle yazmak; Gaiola'yı bir süsleme ya da mimari üslup sanmak

6. TAR.11.1.3 · 1755 Lizbon ve 1766 İstanbul depremlerini ortaya çıkardığı etkiler bakımından karşılaştırabilme · orta

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Depremi dünyanın en iyi biçimde düzenlendiği yönündeki iyimser görüşü sorgulattığını belirtir.	5
a)	Voltaire'in eleştirileri ya da Voltaire ile Rousseau arasındaki tartışma gibi bir örnekle açıklar.	3
b)	Lizbon depreminin etkisinin felsefi tartışmalarla düşünce alanına ve şehrin dışına (Avrupa'ya) yayıldığını belirtir.	3
b)	İstanbul depreminin kaynakta görülen etkisinin daha çok onarım ve kaynak ayırma gibi uygulama (imar) alanında olduğunu belirtir.	2
b)	İki depremi aynı ölçüt üzerinden karşılaştırarak bir sonuç cümlesi kurar (ör. biri daha çok düşünceyi, öteki daha çok imarı etkilemiştir).	2

a) Örnek cevap: Lizbon depremi, dünyanın en iyi biçimde düzenlendiği yönündeki iyimser görüşü sorgulattı. Voltaire bu iyimserliği eserlerinde eleştirdi, Rousseau ile aralarında tartışma çıktı.

b) Örnek cevap: Kaynaklara göre Lizbon depremi Avrupa'da felsefi tartışmalara yol açarak düşünce hayatını etkilemiştir. İstanbul depreminin etkisi ise daha çok yapıların onarımı ve bunun için kaynak ayrılması gibi uygulamalarda görülür. Kısacası Lizbon daha çok düşünceyi, İstanbul daha çok imarı etkilemiştir.

Sık hatalar: Voltaire'i depremi yaşayan bir Lizbonlu sanmak; Karşılaştırma yerine iki kaynağı ayrı ayrı özetlemek

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Can ve mal kaybı, önemli yapıların yıkılması, ekonomik hayatın zarar görmesi, devletin yeniden yapımı ya da onarımı üstlenmesi gibi iki depremde de görülen bir etki yazar.	2
a)	Bundan farklı ikinci bir ortak etki yazar.	2
b)	Yargının doğru olmadığını ya da eksik olduğunu belirtir.	2
b)	Lizbon'dan yıkım dışında bir etki örnekler (iyimser dünya görüşünün sorgulanması, planlı yeniden yapım, depreme dayanıklı yapı tekniği, deprem biliminin gelişmesine katkı gibi).	4
b)	İstanbul'dan yıkım dışında bir etki örnekler (Fatih Camii'nin yeniden yapılması, III. Mustafa döneminde onarım ve imar faaliyetleri, onarım kayıtlarının bugün kaynak olması gibi).	3
b)	İki depremin yıkımın yanında yeniden yapım ve değişim süreçleri de başlattığı biçiminde karşılaştırmalı bir sonuca ulaşır.	2

a) Örnek cevap: Büyük can ve mal kaybı; devletin yeniden yapımı ve onarımı üstlenmesi.

b) Örnek cevap: Yargı eksiktir. Lizbon depremi Avrupa'da iyimser dünya görüşünü sorgulatmış, şehir planlı biçimde yeniden kurulmuştur. İstanbul'da ise III. Mustafa döneminde kapsamlı onarım yapılmış, Fatih Camii yeniden inşa edilmiştir. Yani iki deprem de yıkımın yanında yeniden yapım ve değişim süreçleri başlatmıştır.

Sık hatalar: Ortak alana yalnızca bir şehre özgü etkileri yazmak; Yargıyı değerlendirirken iki depremde birini atlamak